LIBRIS | We know books

Dr. Ing. Marius LULEA

MACROECONOMIE

ARHITECTURA PROSPERITĂȚII

EDITURA VICOVIA

LIBRIS | We know books

CUPRINS

Introducere 5

Macroeconomia 13
Banii 27
Expansiunea de masă monetară 55
Băncile 70
Pieţele de capital, fondurile de investiţii 87
Buget, taxe, impozite 110
Deficite şi datorii 129
Administraţia 143
Politică 158
Resursele 174
Agricultura 190
Construcţiile 208
Infrastructura 221
Producţia, distribuţia şi comerţul 236
Antreprenoriat 253
Cercetare, inovaţie şi tehnologie 284
Economia globală 305
Război 330
Distribuţia forţei de muncă într-o societate 348
Comportamentul uman, consumul şi nivelul de trai 369
Virtuţi 396
Cele 10 legi ale unei economii sănătoase 414
Încheiere 417

Bibliografie 419

LIBRIS | We know books

MACROECONOMIA

Nu de la bunăvoința măcelarului, a berarului sau a brutarului ne așteptăm prânzul, ci de la grija lor pentru propriul interes – Adam Smith

Acest capitol oferă o introducere amplă în natura și structura macroeconomiei, prezentând-o ca un organism viu ce integrează oameni, instituții și state într-un sistem global de interdependențe. Sunt analizate relațiile dintre geografie, resurse, populație și cultură ca determinanți ai prosperității, precum și rolul politicii și al cunoașterii în menținerea echilibrului economic.

Economia nu este un simplu set de grafice, formule și tabele, așa cum este adesea prezentată în manuale. Ea este însăși povestea omenirii, scrisă prin schimburile dintre oameni și dintre națiuni. Este mecanismul invizibil care face ca grâul din câmpiile Ucrainei să ajungă pâine pe mesele europenilor, ca petrolul extras din Orient să devină energie pentru fabricile lumii sau ca o idee născută în mintea unui inventator să se transforme într-o revoluție industrială globală. Economia este, de fapt, o rețea uriașă, organică, aflată într-o mișcare continuă, un organism planetar în care fiecare individ, fiecare companie și fiecare stat joacă un rol. A vorbi despre economie înseamnă a vorbi despre viața însăși – despre cum oamenii își câștigă existența, cum își împart resursele și cum își construiesc viitorul.

Economia nu este un concept nou, inventat recent de către teoreticieni sau de către state moderne, ci un mecanism organic, vechi cât existența umană. Ea reprezintă un ansamblu de fluxuri continue care au loc în interiorul unei societăți și care implică resurse, oameni, muncă, prelucrare-producție, transport, depozitare și schimb. De fapt, economia nu poate fi separată de viața cotidiană: ea există în tot ceea ce facem, în modul în care ne hrănim, în felul în care ne construim casele, în modul în care ne deplasăm sau în felul în care ne împărțim munca. A vorbi despre economie înseamnă a vorbi despre însăși structura de funcționare a comunității umane, indiferent de epocă sau de nivelul de dezvoltare.

De la microeconomie la macroeconomie

La nivel personal, economia este prezentă în fiecare decizie pe care o luăm. În esență, ea se reduce la faptul că omul își dorește ceva și, pentru a obține acel

UBBIS We know books

ceva, oferă altceva la schimb. Această logică simplă stă la baza tuturor tranzacțiilor. Orice individ deține ceva – fie timp, fie cunoștințe, fie resurse materiale – și dorește altceva, fie un bun, fie un serviciu, fie o siguranță pentru viitor. El este dispus să cedeze din ceea ce are pentru a obține ceea ce își dorește. Asta înseamnă economia la nivel mic: un mecanism de schimburi între indivizi, fiecare pornind de la propriile nevoi și resurse.

La nivel mare, lucrurile devin mult mai complicate. Macroeconomia funcționează după același principiu, dar în cadrul unui sistem enorm, unde interacțiunile nu mai sunt doar între două persoane, ci între miliarde de oameni, între companii, instituții și state. Această complexitate face ca macroeconomia să semene cu un organism viu. Corpul uman, de exemplu, este alcătuit din celule, țesuturi și organe care împreună asigură funcționarea întregului. Tot așa și societatea are la bază individul – celula –, grupările de indivizi precum companiile – țesuturile –, iar instituțiile politice, economice sau administrative funcționează asemenea organelor. Împreună formează un organism social și economic de dimensiuni uriașe, care nu poate exista fără armonia dintre părțile sale.

Individul nu trăiește izolat, el relaționează permanent cu alți indivizi. La fel, o companie relaționează cu alte companii, statul cu mediul privat, iar statele între ele. Din acest motiv putem privi economia ca pe o structură cu dublă natură: pe de o parte piramidală, cu nivele ierarhice și competențe diferite, pe de altă parte o rețea uriașă cu nenumărate noduri de comunicare. În fiecare zi, miliarde de schimburi mici și mari se realizează la toate aceste niveluri, de la un simplu act de cumpărare într-un sat până la schimburi comerciale complexe între continente.

Macroeconomia are ca rol să asigure funcționarea acestui organism la scară largă. Ea trebuie să creeze cadrul în care fiecare individ să aibă posibilitatea de a munci, de a produce și de a contribui cu ceva util societății. În schimb, fiecare individ beneficiază de munca altora, accesând produse și servicii de care are nevoie. Din această interdependență se naște prosperitatea, dar și vulnerabilitatea, pentru că orice dezechilibru la un nivel se transmite mai departe, afectând întregul.

Astăzi schimburile economice nu mai sunt locale, limitate la comunități mici sau triburi. Ele au devenit globale, iar complexitatea lor a atins un nivel nemaiîntâlnit în istorie. Produsele pe care le consumăm provin din toate colțurile lumii, iar ceea ce producem noi pleacă în zeci de direcții diferite. Această globalizare a schimburilor reprezintă cel mai înalt nivel al macroeconomiei, dar aduce și riscuri uriașe, pentru că o problemă locală poate genera crize la nivel planetar.

Dacă macroeconomia e un organism viu, atunci cetățeanul obișnuit e probabil celula care aduce salariul, iar politicianul e virusul care îți fură din energie.

LIBRIS We know books

Problema e că virusul a învățat să țină discursuri și să dea interviuri la televizor, așa că organismul încă nu se hotărăște dacă să îl combată sau să îl aplaude.

Conducerea unei economii nu poate fi lăsată la voia întâmplării. A guverna o țară din punct de vedere politic, economic și administrativ nu este o chestiune de improvizație, ci o știință. Așa cum un medic trebuie să studieze ani de zile pentru a înțelege corpul uman, tot așa și un lider politic ar trebui să studieze și să cunoască mecanismele macroeconomice. Din păcate, astăzi observăm o deprofesionalizare gravă a celor care conduc. Mulți politicieni nu cunosc nici principiile elementare de economie, dar iau decizii cu efecte uriașe asupra vieții a milioane de oameni. Istoria ne arată că asemenea greșeli duc inevitabil la prăbușirea unor sisteme sociale, economice și politice, exact cum imperiile trecutului s-au prăbușit din lipsă de viziune și de înțelepciune.

Macroeconomia este despre resurse și despre modul în care acestea sunt folosite, despre oameni și despre comportamentul lor individual și de grup, despre nevoi – fie ele primare, fie derivate, fie inventate de societatea de consum. Este despre state și despre politica lor, despre bani și despre rolul antreprenorilor. Ea este o disciplină complexă care poate fi cercetată și analizată la fel cum corpul uman poate fi investigat medical.

La fel cum organismul poate fi ajutat, tratat și îmbunătățit prin intervenții bine gândite, tot așa și macroeconomia poate fi corectată, stimulată sau, din contră, distrusă prin decizii greșite. Fiind un construct organic, macroeconomia se dezvoltă lent, în timp, și deciziile luate la nivel înalt produc efecte pe termen lung. O hotărâre greșită poate devia direcția unei țări pentru decenii, exact cum o mică eroare la cârma unui petrolier uriaș poate duce nava direct în stânci.

Din acest motiv, în macroeconomie mișcările trebuie să fie fine, calculate, bazate pe date reale și analize constante. Unele procese evoluează organic, altele au nevoie de corecții. Ceea ce este esențial este ca societatea să își analizeze permanent datele de intrare și să își actualizeze instrumentele de previzionare.

Macroeconomia seamănă foarte mult cu studiul vremii. Parametrii sunt numeroși, variabilele sunt greu de măsurat, iar funcțiile care le descriu sunt doar aproximative. De aceea, predicțiile nu pot fi făcute cu certitudine pe termen lung, ci doar pe intervale mai scurte, unde gradul de eroare este mai mic. Totuși, la fel ca în meteorologie, analiza atentă a datelor permite identificarea tendințelor și oferă șansa de a lua decizii mai bune pentru viitor.

Geometria invizibilă a interdependenței globale

Macroeconomia nu se limitează la granițele unei singure țări. Ea este, în realitate, economia la scară planetară, unde fiecare națiune are propriile caracteristici, propriile resurse, propriile puncte tari și puncte slabe. Fiecare stat con-

URBIS We know books

tribuie cu ceva unic la mecanismul global și, în același timp, depinde de ceea ce produc și oferă celelalte state. Acest joc de interdependențe creează o rețea uriașă în care bunăstarea unei națiuni este adesea condiționată de stabilitatea altora.

Spre exemplu politica monetară nu mai este de mult o chestiune internă. În lumea de astăzi, deciziile luate de Rezerva Federală a SUA și Banca Centrală Europeană se resimt în fiecare colț al planetei. Studiul realizat de Silvia Miranda-Agrippino și Tsvetelina Nenova, publicat în Journal of International Economics (2022), confirmă exact acest lucru: marile economii ale lumii dictează pulsul comerțului internațional și al încrederii globale (1).

Când băncile centrale restrâng lichiditatea și cresc dobânzile, fluxurile de capital se retrag, comerțul mondial se contractă, iar economiile locale – chiar și cele fără legături directe – încep să încetinească. În schimb, atunci când se oferă lichiditate abundentă și creditul devine mai ieftin, monedele naționale capătă forță, investițiile cresc, iar încrederea în piețele internaționale se reface.

De regulă, zona euro și Statele Unite ale Americii își corelează politicile monetare, păstrând nu doar direcția, ci adesea și amploarea deciziilor. Această sincronizare asigură o anumită stabilitate la nivelul cursurilor valutare internaționale, prevenind dezechilibre majore între dolar și euro – cele două repere monetare ale lumii moderne.

Trăim într-o lume în care orice decizie de politică monetară are efecte de domino globale. Nicio țară nu mai este complet protejată de valurile generate la Washington sau Frankfurt. De aceea, macroeconomia modernă nu mai poate fi înțeleasă fără a ține cont de interdependența sistemelor financiare și de rolul central al lichidității în echilibrul mondial.

Acest adevăr arată că economia globală funcționează ca un sistem unitar, iar direcția în care se mișcă depinde de modul în care marile bănci centrale aleg să pompeze sau să retragă „oxigenul" financiar al lumii.

Între state se nasc schimburi comerciale care devin coloana vertebrală a economiei globale. Putem privi aceste schimburi asemenea sistemului circulator din organism: există artere principale, fluxuri economice majore care transportă resursele esențiale, energia, alimentele și tehnologia între marile centre economice ale lumii. Aceste artere sunt susținute și garantate de marile puteri economice, care prin stabilitatea lor dau siguranță întregului sistem mondial.

Dincolo de marile artere, există și un sistem de vene secundare, alcătuit din schimburi mai mici, dar la fel de vitale pentru funcționarea întregului organism economic. Acestea duc bunuri și servicii până în cel mai mic sat din România, până în satele îndepărtate din China sau în comunități din America. Astfel, produsele rezultate din marile fluxuri globale ajung în viața de zi cu zi a fiecărui individ, fie că vorbim despre hrană, îmbrăcăminte, medicamente sau tehnologie.

Însă acest sistem este fragil. Dacă arterele principale sunt întrerupte, întregul organism global intră în criză. Am văzut acest lucru în timpul pandemiei, când lanțurile de aprovizionare au fost reduse, iar circulația mărfurilor a fost

EBRIS | We know books

blocată. În doar câteva luni, s-a demonstrat cât de dependentă este economia mondială de buna funcționare a acestor fluxuri. Întârzierea transporturilor, lipsa materiilor prime sau blocarea unor piețe au generat reacții în lanț care au afectat toate statele, indiferent de nivelul lor de dezvoltare.

Aceasta este realitatea macroeconomiei planetare: un organism interconectat, cu artere și vene prin care curge schimbul economic. Dacă o parte se blochează, întregul sistem resimte șocul. Prosperitatea globală depinde astfel de menținerea acestor căi deschise, fluide și sigure.

În acest conglomerat planetar, fiecare stat este obligat să joace un rol activ: să producă, să vândă și să cumpere ceva. Nicio națiune nu mai poate exista în izolare completă, pentru că economia globală funcționează asemenea unui organism în care fiecare parte contribuie la ansamblu. Fie că vorbim de bunuri materiale, servicii, resurse naturale sau chiar forță de muncă, fiecare stat aduce o contribuție care devine indispensabilă pentru ceilalți.

Astăzi sistemele economice sunt de o scară uriașă și profund interconectate. Nu mai există aproape niciun produs realizat integral într-o singură țară. Totul este fragmentat pe etape de producție, fiecare desfășurându-se acolo unde există cea mai mare eficiență. Această fragmentare globală a muncii a dus la o specializare extremă a națiunilor și a industriilor, creând o rețea complexă de interdependențe.

Bumbacul poate fi cules în câmpiile Americii, apoi este transportat pentru a fi transformat în pânză în Italia. De acolo, materialul brut ajunge în fabricile din Thailanda, unde este croit și cusut sub forma de tricouri. Ulterior, aceste produse sunt încărcate pe vase maritime chineze, traversând oceane, pentru ca în cele din urmă să ajungă pe rafturile magazinelor din întreaga lume. Iar dacă privim mai atent, observăm că și carburantul care alimentează acele vase provine dintr-un alt colț al planetei: este rafinat în România, în rafinării alimentate cu petrol extras din Rusia. În spatele fiecărui obiect aparent banal stă, de fapt, o întreagă poveste a colaborării globale.

În acest lanț economic planetar, fiecare etapă contează și fiecare stat are un rol bine definit. Națiunile s-au specializat la fel cum celulele unui organism viu sunt specializate pentru funcții diferite – unele transportă oxigenul, altele transformă energia, altele apără organismul. Această diversitate și specializare sunt cele care dau eficiență și rezistență macroeconomiei globale. Fiecare componentă își are locul și rostul ei, iar ansamblul funcționează doar atâta timp cât fiecare își îndeplinește rolul cu rigoare.

Nicio națiune nu va produce niciodată totul și nici nu este de dorit ca acest lucru să se întâmple. O economie sănătoasă nu înseamnă autarhie, ci interconectare și specializare. Fiecare stat trebuie să privească lucid la propriile resurse naturale, la specificul poziționării geografice și la tradițiile sale economice pentru a

UBBIS We know books

înțelege ce poate produce mai mult, mai eficient și, mai ales, ce este dorit de ceilalți. Doar astfel poate să-și găsească locul potrivit în rețeaua economică globală.

De aici derivă mecanismul exporturilor și importurilor, care este respirația economiei mondiale. Fiecare națiune exportă ceea ce știe să facă mai bine și importă ceea ce nu poate produce la fel de eficient sau nu are resursele necesare. Însă, pe termen lung, aceste fluxuri trebuie să fie echilibrate. O economie care doar importă fără să exporte se îmbolnăvește, la fel cum un organism care primește hrană fără să consume energie devine vulnerabil. Dezechilibrele persistente pot „virusa" întregul sistem mondial, generând crize ce se propagă dintr-un colț al planetei în altul.

Tot acest mecanism se desfășoară astăzi cu o viteză colosală. Schimburile comerciale care altădată necesitau luni sau ani se realizează acum în câteva zile. Transportul maritim, aviația, infrastructurile digitale și rețelele financiare globale fac posibil un flux continuu, aproape instantaneu, de bunuri, informații și capital. Într-o asemenea lume, tehnologia superioară devine motorul care accelerează schimbările, iar inteligența artificială promite să joace un rol central în arhitectura viitorului.

Un viitor în care oamenii vor munci mai puțin, dar vor beneficia de mai mult. Automatizarea, robotizarea și digitalizarea nu înseamnă doar eficiență economică, ci și eliberarea omului de anumite munci repetitive și grele. Astfel, timpul câștigat poate fi investit în educație, cultură, creativitate și în viața personală. Macroeconomia viitorului nu va fi doar despre producție și schimb, ci și despre calitatea vieții, despre cum să folosim resursele și tehnologia pentru ca oamenii să aibă mai mult timp pentru ei și pentru ceea ce dă sens existenței lor.

Determinismul geografic și dinamica globalizării

Geografia joacă un rol fundamental în determinarea traiectoriei economice a fiecărei națiuni. Poziționarea unui stat pe glob nu este un detaliu întâmplător, ci un factor care poate accelera sau frâna dezvoltarea lui. Relieful, clima, resursele naturale și accesul la rute comerciale dau formă economiei în moduri subtile, dar decisive. Unele țări sunt favorizate de natură, având pământ fertil sau ieșire la mare, în timp ce altele sunt constrânse de munți, deșerturi sau condiții climatice extreme. Astfel, macroeconomia nu poate fi separată de geografie, pentru că resursele și accesul la ele sunt prima verigă din lanțul economic.

Rusia, Ucraina și România, de exemplu, pot produce cereale în condiții economice foarte favorabile. Solurile fertile ale stepelor sau câmpiilor, combinate cu clima potrivită, fac ca producția agricolă să fie relativ ușoară și ieftină. Aceste regiuni devin astfel grânarele lumii, capabile să hrănească populații mult mai numeroase decât cele proprii. În schimb, culturi precum bananele cresc cu mult mai puțin efort în Africa sau America de Sud, unde condițiile

LIBRIS We know books

climatice sunt ideale. Această diversitate naturală obligă țările să se specializeze și să intre în schimburi comerciale, pentru că nicio națiune nu poate acoperi singură toate nevoile.

America de Nord este un exemplu elocvent de avantaj geografic. Statele Unite ale Americii dispun de vaste suprafețe de teren fertil, de resurse naturale bogate și de acces facil la două oceane care le oferă rute comerciale sigure și rapide. Această combinație de factori a transformat America într-un pol economic mondial, cu o capacitate de export și import aproape nelimitată. În schimb, China este prinsă între doi giganți – India și Rusia – și are de gestionat o densitate demografică uriașă raportată la resursele disponibile. Aceasta îi impune o organizare economică strictă și o strategie orientată spre eficiență maximă.

Rusia, pe de altă parte, are jumătate din teritoriu acoperit de ghețuri și permafrost, ceea ce face ca multe dintre resursele sale să fie greu de exploatat. Totuși, bogățiile ascunse sub aceste regiuni – gaze naturale, petrol, minereuri – îi oferă un potențial economic colosal. Problema este că transformarea acestui potențial în prosperitate necesită infrastructuri costisitoare și tehnologii complexe, ceea ce o face vulnerabilă la schimbări politice și economice externe.

Geografia nu este doar un decor pasiv, ci un factor activ care creează avantaje și dezavantaje pentru fiecare națiune. Ea dictează ce poate produce mai eficient o țară, ce resurse poate exporta și ce trebuie să importe. În final, harta lumii nu este doar o împărțire de teritorii, ci și o hartă a posibilităților economice, unde fiecare stat își caută locul în rețeaua globală în funcție de ceea ce îi permite geografia.

Chiar și marile puteri economice ale lumii, precum America sau China, nu pot trăi izolate. Interdependența este regula jocului, nu excepția. Dacă aceste națiuni ar încerca să se închidă complet în propriile granițe, avantajele lor s-ar transforma rapid în dezavantaje. O mare descoperire tehnologică făcută într-un colț al lumii nu ar mai ajunge să fie aplicată în altă parte, iar progresul s-ar opri. Lipsa accesului la inovații externe ar limita dezvoltarea și ar transforma aparenta autosuficiență într-o stagnare periculoasă.

Istoria ne oferă exemple clare despre cât de vitală este circulația ideilor și a tehnologiei. Motorul cu aburi, perfecționat de James Watt în Anglia secolului al XVIII-lea, a revoluționat producția și transportul. Dacă invenția ar fi rămas izolată pe insula britanică, impactul său ar fi fost modest. Dar pentru că lumea era deja conectată prin schimburi comerciale și intelectuale, motorul cu aburi s-a răspândit rapid în Europa și America, declanșând Revoluția Industrială și schimbând radical viața oamenilor. Acest exemplu arată că interconectarea economică nu înseamnă doar circulația produselor materiale, ci și transmiterea tehnologiilor și ideilor care transformă civilizația.

La fel s-a întâmplat și cu penicilina, descoperită de Alexander Fleming în 1928. Dacă acest antibiotic ar fi rămas un secret medical britanic, milioane de oameni ar fi continuat să moară din cauza unor infecții aparent banale. Însă,